

# LLEGENDES I TRADICIONS DEL NADALA A L'EMPORDÀ

*Unes festes que es celebren a tot Catalunya arrelades en unes tradicions ancestrals*



“Avui us vull parlar d'uns dies i d'unes nits màgiques que es donen els últims dies de l'any. El dia 24 de desembre, nit bona... es fa cagar el tió. És un moment que els nens han esperat des de fa temps perquè prèviament han tingut cada dia que donar-li menjar blat de moro i faves. Han escollit el tronc més gran del llenyer (a ser possible borat o foradat). A la vesprada, el tronc es posa al foc, tapant la part de darrera amb una saca. Al cremar el soc en surten de les flames màgiques totes les generacions que han anat repetint aquest ritual, i és llavors quan tots els pares i els avis

rememoren quan eren petits, també els seus pares i els seus avis com els hi feien picar el tió. Normalment són els avis qui porten tota la cerimònia amb molta solemnitat i rigor i són els que expliquen totes les tradicions i ensenyen a cantar totes les cançons d'aquest dia tan especial als seus néts. Quan tota la família està reunida al costat de la llar, es fan anar els nens a l'habitació del costat a resar un parenostre i alguna ave maria en veu alta. En acabar surten i amb un bastó piquen el soc tot cantant aquesta cançó: “*Tió tió, caga torró, si no cagues et donaré un cop de bastó*”. Després de donar uns quants cops de pals es retira el sac i es treuen els regals i les golosines. Tornen a tancar el sac altra vegada i tornen a resar un altre parenostre, i a tornar a picar el soc altra cop, es va repetint mentre surtin regals i això s'acaba en treure de sota el soc uns trossos de carbó. Aquest any potser el tió anirà una mica restret per raó de la crisi però si la mainada s'ha portat bé, i han estudiat de ben segur que cagarà algun torró.

Des de temps immemorial, la festa de totes les festes és el dia de nadal. Fou l'any 1350 que el rei Pere III el Cerimoniós, per donar encara més força a la festa de nadal va donar ordre a tota la corona Catalano-aragonesa que comencés l'any per Nadal com així va succeir durant molts de segles. Amb una reial ordre donada a Perpinyà el 16 de desembre de 1350 va manar que des del dia de Nadal vinent i per sempre la documentació de la Reial Cancelleria i altres tribunals depenents de la corona fos calculada en l'any de la nativitat de Jesús enlloc de l'Encarnació. Des d'aquell any fou adoptat el nou calendari que regiria en tots els seus regnes “*Per aixó que puix sovint la dita nativitat de nostre senyor en memòria sia audà i encara foragitats ides, nones i chalendas*”. També per Nadal es celebrava una rifa amb tots els diners que havien donat tots els cavallers i ric-homes perquè es pogués casar les noies de les cases pobres que no tenien recursos. Els diners rebuts de la rifa podien aportar-ho com a dot per comprar d'aixovar per al matrimoni. A la nit, tothom va a la

missa del gall per acabar bé l'any o al menys tant bé com l'havien començat. Fa molts anys, una nit quan quasi tothom estava a missa, van fer una inocentada a tot una colla de cases veïnes. Agafaren les claus de ferro que tothom guardava a dins el forat gatoner i les intercanviaren totes. En arribar de missa i sense llum, a les fosques posaren la clau al pany i no se'ls obria cap porta, tothom es va anar esverant posant-se molt nerviós i no podien entrar a casa seva a aquelles hores de la nit. Com totes les claus eren molt grans i molt semblants les unes amb les altres va ser difícil notar els canvis. No va ser fins que tots els veïns que tenien el mateix problema, una estona més tard, es varen trobar quan es varen adonar de la malifeta.

El dia de Nadal és per estar-se a casa amb els familiars més propers. Abans, els ramats transhumants a l'hivers baixaven a les terres baixes però per Nadal els pastors tornaven cap a casa seva per estar amb la família, tancaven el ramat a les corts i d'aquí vé la dita de "*Per nadal cada ovella al seu corral*".

Per Sant Esteve, els avis feien tanta festa com el dia de Nadal, menjaven pollastres amb mongetes fetes amb la salsa que havia sobrat del dia abans. Els pollastres no eren com els d'avui en dia, que pesen al voltant d'un quilo sinó que en pesaven 6 o 7 i els anomenaven grata-pallers (eren pollastres que corrien tot el dia fora la casa i grataven tot el dia al voltant de la masia, a l'era i al paller).

Per als Sants Inocents és costum d'enganyar als aprenents i als joves amb inocentades com fer anar a buscar l'enclusa a Cal Ferrer o a la farmàcia a demanar "*aigua de tremolins-tremolons*", ungüent d'ungla del dit petit del peu esquerra, xarop d'estacam aquí i altres pocions. Deien que els diners prestats aquest dia no es tenien que tornar. Els nens retallaven els fulls de diari fent grans dibuixos i després els enganxaven amb una agulla d'estendre la roba a l'esquena de la gent.

El dia 31 és quan es pot veure l'home del nassos que té tants nassos com dies té l'any o sigui 365. Arriba per mar, (en el cas de Pals, fins ara ningú l'havia pogut veure desembarcar perquè feia segles que havia desaparegut el port, potser aquest any se'l pugui veure ...). Al migdia es troba darrera de moltes portes. Per veure'l cal 'anar vestit amb una camisa mullada i una canya verda a la mà. Els nens es tenen que tancar a dins una habitació fosca, i al cap d'una estona d'estar quiets sentiran fresses estranyes al 'exterior i mirant per al forat de la clau potser el puguin veure.

La nit del dia 31 és el vespre que surten més bruixes de l'any a fer tota classe d'entremaliadures. Els avis perquè no entressin a les cases posaven dues escombres de palma amunt, una a cada costat de la xemeneia i quan se n'anaven a dormir apilaven el caliu i l'enterraven amb la cendra, després amb els molls feien una creu damunt el piló tot resant un pare nostre, en acabar deixaven també els molls a terra de la llar oberts en forma de creu. Deien que per xemeneia era el lloc per on era més fàcil entrar muntades dalt les seves escombres. Es diu que un cop a dins el primer que feien era entrar al forn, a ballar amb el dimoni i adorar-lo. En anar a dormir, els avis es posaven una fulla de llord (llauré) beneït del dia del ram a sota la coixinera per estar protegits tota la nit.

Amb aquestes històries tan antigues i ancestrals de les festivitats del Nadal, esperem hagueu passat una estona entranyable tot i recordant que moltes d'aquestes costums, encara avui en dia es practiquen, en aquests dies tan especials com són les festes de Nadal."

**Narcís Subirana**  
*Investigador local- Pals (Baix Empordà)*